

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants
Werkgroep Focus op Fraude
t.a.v. de heer R. Craemer

per mail: consultatie@nba.nl

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl

Datum	Onderwerp	Referentie	Bijlage(n)	Doorkiesnummer
7 juli 2016	Discussienota Fraude	LOA / Fraude		020-3010301

Geachte heer Craemer,

Het bestuur van de Ledengroep Openbaar Accountants (verder: LOA) heeft met interesse de discussienota "Aanpakken en bestrijden van fraude" (verder: discussienota) gelezen. LOA vindt fraude een belangrijk onderwerp en ook in de maatschappij is zichtbaar dat het onderwerp belangrijk is. Verder is het duidelijk dat wat vroeger geaccepteerd was, in het huidige tijdsgewricht maatschappelijk niet meer geaccepteerd is en onder omstandigheden zelfs als fraude wordt betiteld. Daarnaast is er discussie over welke verantwoordelijkheid de accountant draagt met betrekking tot het detecteren van fraude. Daarom juicht LOA het voeren van deze discussie toe om zo helder te krijgen wat er verwacht wordt van de accountant in de financiële keten en de openbaar accountant in het bijzonder. Dit alles in relatie tot de eigen verantwoordelijkheden van bestuur en toezichthouders.

Een belangrijke discussie ontbreekt naar mening van LOA in de discussienota. Hiermee wordt de wezenlijke discussie bedoeld over wat verwacht mag worden van de accountant werkzaam in het openbaar beroep. Van belang is om in overleg met diverse stakeholders te bepalen wat de verwachtingen zijn van deze stakeholders. Daarna moet duidelijk worden gemaakt wat verwacht kan worden van de openbaar accountant en welke middelen er ter beschikking staan van de accountant. De fraudes die leiden tot een materiele onjuistheid in de verantwoording is de fraude die in principe door de openbaar accountant ontdekt moet worden bij een assurance opdracht. Bij een aan assurance verwante opdracht gaat de accountant uit van de informatie van de klant. Bij mogelijke signalen van fraude moet de accountant hierop acteren.

In het vervolg van dit schrijven gaan wij in op de in de discussienota opgenomen stellingen en consultatievragen. Daarbij wordt de volgorde van de stellingen en vragen aangehouden. Bij de beantwoording van de stellingen en consultatievragen reageert LOA vanuit het perspectief van de openbaar accountant. Mocht dit anders zijn, dan wordt dit expliciet beschreven.

Stelling 1 De controlestandaarden en andere uitingen van de NBA bevatten voldoende informatie voor het maken van een professioneel verantwoorde risico-inschatting.

LOA vindt dat de controlestandaarden voldoende handvatten bieden maar dat er binnen de beroepsgroep te weinig kennis wordt gedeeld. Het is aan het beroep om casuïstiek beschikbaar te stellen die concretere invulling geven aan hoe de controlestandaarden kunnen worden toegepast. Dit kennisdelen moet niet alleen binnen de eigen organisatie worden gedaan maar juist breder. De NBA kan hier een faciliterende rol in spelen.

Stelling 2 Accountants mogen zich bij het detecteren en signaleren van fraude niet alleen laten leiden door kwantitatieve materialiteit.

Het is duidelijk dat de accountant zich niet alleen moet laten leiden door kwantitatieve factoren maar ook door kwalitatieve factoren. Kwalitatieve factoren zijn subjectieve factoren en de toepassing van deze factoren vraagt om professionele afwegingen. De accountant neemt kwalitatieve factoren mee voor zover deze mogelijke risico's van een materiële invloed op de verantwoording kunnen zijn. Daarnaast is niet altijd duidelijk welke kwalitatieve factoren meegenomen moeten worden. De kwalitatieve factoren bij de bepaling van de controlematerialiteit worden vanuit het veronderstelde gezichtspunt van de gebruiker bekeken. Deze kwalitatieve factoren hoeven niet dezelfde te zijn als de kwalitatieve aspecten van fraude.

Stelling 3 Er moeten algemene normen worden gesteld voor het toereikend achten van een herstelplan en voor het buiten de controlecliënt melden van fraude.

Het is wenselijk om te komen tot algemene normen, echter zonder de wens om alles volledig te willen normeren. De inhoud van een herstelplan is geheel afhankelijk van de feiten en omstandigheden rond de eventuele fraude. Het beoordelen in hoeverre een herstelplan voldoende is vraagt professionele oordeelsvorming van de accountant. Belangrijk is dat het management van de gecontroleerde haar verantwoordelijkheid neemt rond het herstellen van de fraude. Een voorbeeld van een mogelijke algemene norm is de vraag of er maatregelen zijn genomen om vergelijkbare situaties te voorkomen, zijn de genomen herstelmaatregelen adequaat en passend gezien de fraude.

Stelling 4 Accountantsorganisaties steunen accountants voldoende bij het detecteren en signaleren van (vermoedens van) fraude.

De indruk bij LOA is dat bij grotere accountantseenheden dit duidelijk het geval is en dat daar voldoende stimulans is om professioneel kritisch op te treden bij signalen van fraude. De indruk bestaat dat bij kleinere organisaties dit minder goed geborgd is in de accountantspraktijk, waardoor de individuele accountant minder ondersteuning ervaart vanuit de eigen organisatie.

Stelling 5 Internal auditors en accountants in business moeten, wanneer het verantwoordelijke management onvoldoende maatregelen neemt, fraude melden bij de externe accountant en de raad van commissarissen/interne toezicht.

LOA wijst erop dat elke schakel in de financiële keten haar eigen verantwoordelijkheden heeft. De melding aan interne toezichthouder van een organisatie kan niet zondermeer worden vervangen door een melding aan de externe accountant. Daarnaast is het belangrijk dat de juiste volgorde van melden wordt aangehouden. Eerst moet een melding worden gedaan aan de interne toezichthouder. Daarna kan de melding worden gedaan aan de externe accountant. Daarnaast vraagt LOA zich af in hoeverre dit niet al geregeld is bij met name grotere organisaties.

Vraag 1 In hoeverre voldoen de in deze discussienota opgenomen positie en acties van accountants ten aanzien van fraude aan uw verwachtingen?

Voor de reactie op deze vraag verwijzen wij naar de inleiding van deze brief.

Vraag 2 Welke dilemma's en belemmeringen ziet u voor controlerend accountants bij het detecteren en signaleren van fraude?

Een belangrijk dilemma ligt in het feit dat als ondernemerschap en eigendom van de gecontroleerde dichter bij elkaar liggen, het bespreekbaar maken van de verantwoordelijkheid van het management lastiger is. Daarbij is het inherente risico op managementfraude in die situaties mogelijk groter.

Een ander belangrijk dilemma is het onderscheid tussen de vraag of een bepaalde handeling kan worden getypeerd als "slim zaken doen" of dat het getypeerd moet worden als fraude. De vraag is of in dergelijke zaken de accountant een strikt juridisch standpunt kan of moet innemen. Of moeten er morele standpunten worden meegewogen. Morele standpunten zijn subjectief wat weer kan leiden tot spanningen in het bespreekbaar maken. Het is wellicht het overwegen waard om de discussie te splitsen in situaties waarbij sprake is van het overtreden van wet- en regelgeving en situaties waarin dit niet het geval is maar waarvan de accountant vindt dat het onacceptabel gedrag (of dat dit een algemeen geldende mening is).

Een volgend dilemma wordt gezien in de afstand tussen de gecontroleerde en de controlerende accountant. Als beide partijen dicht bij elkaar zijn, is het bespreekbaar maken van (mogelijke) fraude gecompliceerder.

Vraag 3 Welke dilemma's en belemmeringen ziet u voor samenstellende accountants, internal accountants en accountants in business bij het detecteren en signaleren van fraude

Bij de samenstellingsopdracht is de aard van de opdracht fundamenteel anders dan bij de opdracht tot het verstrekken van assurance bij een verantwoording. Een samenstellingsopdracht wordt uitgevoerd vanuit de grondgedachte dat de ontvangen informatie correct is en dat er slechts bij signalen nadere actie wordt verwacht. De samenstellende accountant heeft geen actieve onderzoeksplicht om bij deze opdracht fraude te ontdekken. Zoals ook bij vraag 2 is beschreven, is verder de afstand tussen de opdrachtgever en accountant van belang. Bij een samenstellingsopdracht is er beduidend minder afstand tussen de partijen dan bij een assurance opdracht. Dit kan ertoe leiden dat het bespreekbaar maken van mogelijke fraude door de accountant met de opdrachtgever als lastig wordt ervaren. De kans bestaat dat het onderwerp fraude daardoor minder aandacht krijgt dan zou moeten. LOA adviseert om hier aandacht aan te besteden in de voorlichting over dit onderwerp bij deze doelgroep.

Voor de accountant in business en de intern accountant wordt de hiërarchie als een duidelijk dilemma gezien. De betrokkene moet een melding maken over de activiteiten van een directe collega of een leidinggevende. Een ander dilemma is dat het ontdekken van een fraude het eigen functioneren van de accountant kan raken. De vraag die kan opkomen is waarom de betrokkenen de fraude niet eerder heeft geconstateerd als mocht blijken dat de fraude zich al langer voordoet.

Vraag 4. Welke dilemma's en belemmeringen ervaart u in de praktijk als controlerend accountant/samenstellend accountant/internal auditor/accountant in business bij het detecteren en signaleren van fraude? (Geef in uw antwoord a.u.b. aan welke functie op u van toepassing is)

Voor de controlerend accountant is een dilemma is het onderscheid tussen slim zaken doen en fraude. Voor een verdere toelichting verwijzen wij graag naar hetgeen geschreven is bij vraag 2 over dit onderwerp. Dit dilemma wordt groter op het moment dat het management en de interne toezichthouder en eigendom in een hand zit. Tussen de individuele accountants kan er verschil van inzicht zijn over wanneer er sprake is van fraude en de gevolgen voor het functioneren van de accountant op deze opdracht. Dit is ook bekend bij de gecontroleerde en dit kan leiden tot onwenselijk druk vanuit de gecontroleerde. Het is dan van groot belang dat de accountantseenheid de controlerend accountant goed ondersteunt. Een mogelijke oplossing kan worden gevonden in het verplicht stellen van collegiaal overleg en het expliciet bespreken van de geconstateerde fraude risico's in dit overleg. Het voorgaand geldt uiteraard voor het grijze gebied.

Voor de samenstellend accountant is het probleem nog groter. Op het moment dat er discussie ontstaat weet de accountant dat de opdrachtgever ten allen tijde bij een partij terecht kan die wel mee wil werken. LOA benadrukt dat hiermee niet bedoeld wordt dat een accountant fraude wil faciliteren, maar wellicht dat andere dienstverleners de opdrachtgever willen ondersteunen. Of dat de opdrachtgever uiteindelijk zelf zijn stukken afrond. De middelen die de samenstellend accountant ter beschikking staan om te acteren zijn beperkt.

Vraag 5 Op welke wijze kunnen de genoemde dilemma's en belemmeringen volgens u worden weggenomen?

LOA is van mening dat het delen van casuïstiek kan bijdragen aan het wegnemen van de dilemma's, net als het vormen van vertrouwelijke overlegstructuren met collega's. Daarnaast is het meer expliciet aandacht vragen voor dit onderwerp in het collegiaal overleg een mogelijke oplossing.

Vraag 6 Hoe kan het risico beheerst worden, dat de accountant loopt in een conflictsituatie met zijn cliënt/werkgever bij het melden van fraude of indien de cliënt/werkgever weigert een redelijk herstelplan uit te voeren?

Het belangrijkste gevolg dat LOA ziet voor de openbaar accountant is dat de cliënt vertrekt. Dit is naar mening van LOA geen risico omdat je als accountantseenheid een dergelijke cliënt niet wilt behouden. Van belang is dat de accountantseenheid goede interne procedures heeft voor rond het vermoeden van fraude.

Vraag 7 Welke andere maatregelen acht u noodzakelijk om accountants hun rol als poortwachter bij de aanpak en bestrijding van fraude te kunnen laten vervullen?

LOA is van mening dat, net als eerder in deze brief geschreven, het belangrijk is om de verwachtingen duidelijk te managen bij de verschillende stakeholders en wat van de accountant verwacht mag worden bij de verschillende soorten opdrachten die de openbaar accountant uitvoert. Ook moet voor alle partijen helder zijn wat ieders verantwoordelijkheid is.

Een mogelijke oplossingsrichting is om, in gevallen dat het toegevoegde waarde biedt, in de uitgebreide controleverklaring toe te lichten wat de controlerend accountant heeft gedaan aan het detecteren van materiële fraude.

Ook is het van belang dat het management en de toezichthouder van de gecontroleerde zelf onderzoekt waar de eigen organisatie risico's loopt. Dit kunnen meer mogelijke risico's zijn dan de controlerend accountant in het kader van de opdracht signaleert. De controlerend accountant kijkt naar mogelijke risico's van materieel belang voor de verantwoording.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mochten er vragen zijn, dan kunt u contact opnemen met de secretaris van de Ledengroep, de heer H. van Campen (h.vancampen@nba.nl).

Met vriendelijke groet,

Diana M. Clement AA RA
Voorzitter Ledengroep Openbaar Accountants